

УДК 378:37.011.3:316.61

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12\(42\)-1609-1620](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12(42)-1609-1620)

Григор'єва Тетяна Юріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти, Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0003-3228-2033>

ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ МЕТОДИКИ

Анотація. У статті розглядається проєктна методика як ефективний засіб формування навичок монологічного мовлення в учнів базової школи в процесі вивчення англійської мови. Обґрунтовано актуальність застосування проєктної діяльності в умовах модернізації української освіти та зростаючої потреби у формуванні в учнів комунікативної компетентності відповідно до вимог Державного стандарту та Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR).

Проаналізовано наукові джерела вітчизняних і зарубіжних дослідників, які розкривають теоретичні та практичні засади застосування проєктних технологій, їх вплив на розвиток іншомовної компетентності та формування навичок монологічного висловлювання. Визначено місце монологу як важливої складової усного мовлення, підкреслено його роль у забезпеченні здатності учнів логічно, послідовно й аргументовано висловлювати власні думки. Окреслено типологію навчальних проєктів, їх структуру, етапи підготовки та реалізації, а також дидактичні умови, необхідні для ефективного впровадження проєктної діяльності на уроках англійської мови.

Представлено систему вправ, спрямованих на формування вмінь монологу-опису з урахуванням вікових особливостей учнів і програмових вимог.

Наведено приклади завдань, які сприяють розвитку самостійності, критичного мислення, мовленнєвої активності, уміння працювати в групі та презентувати результати власної діяльності. Показано, що використання проєктної методики створює сприятливе навчальне середовище, підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови, активізує комунікативну діяльність школярів та забезпечує практичну спрямованість навчання, орієнтовану на реальні мовленнєві потреби учнів.

Ключові слова: проєктна методика, монологічне мовлення, учні базової школи, іншомовна комунікація, проєктна діяльність, англійська мова, комунікативна компетентність.

Grygorieva Tetiana PhD in Pedagogics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Cross-Cultural Communication and Applied Linguistics of Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0003-3228-2033>

PRACTICAL WAYS OF DEVELOPING MONOLOGIC SPEAKING SKILLS IN BASIC SCHOOL STUDENTS THROUGH PROJECT-BASED METHODOLOGY

Abstract. The article examines the project-based method as an effective tool for developing monologic speaking skills in lower secondary school students in the process of learning English. The relevance of implementing project-based activities is substantiated in the context of the modernization of Ukrainian education and the growing need to develop students' communicative competence in accordance with the requirements of the State Standard and the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). The scientific works of domestic and foreign researchers are analyzed, highlighting the theoretical and practical foundations of project-based technologies, their impact on the development of foreign-language competence, and the formation of monologic speech skills.

The place of monologic expression as an essential component of oral communication is defined, and its role in ensuring students' ability to express their thoughts logically, coherently, and argumentatively is emphasized. The typology of educational projects, their structure, stages of preparation and implementation, as well as the didactic conditions necessary for the effective integration of project-based activities in English language lessons are outlined.

A system of exercises aimed at developing students' descriptive monologue skills is presented, taking into account their age-specific characteristics and curriculum requirements.

Examples of tasks that promote independence, critical thinking, speech activity, the ability to work collaboratively, and to present the results of their own work are provided.

It is demonstrated that the use of the project-based method creates a supportive learning environment, increases students' motivation to learn a foreign language, activates their communicative engagement, and ensures the practical orientation of learning, aligned with real communicative needs.

Keywords: project-based method, monologic speaking, lower secondary school students, foreign-language communication, project-based activity, English language, communicative competence.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні Україна як ніколи перебуває у центрі стрімких змін, а наша освіта все більше інтегрується в міжнародний освітній простір. Для більшої модернізації особливо важливо приділяти увагу проблемам комунікації людей, які розмовляють різними мовами. У зв'язку з цим для учнів вагому роль відіграє вивчення і застосування англійської мови на практиці. Зокрема, надважливо навчити учнів представляти себе, бути вільними у власних висловлюваннях, чітко передавати свої думки та погляди іншим, аргументувати свою точку зору, вміти переконувати людей під час публічних виступів тощо. В наш час в процесі навчання учнів іноземної мови посилилася також необхідність в нових підходах і засобах навчання.

На нашу думку, учні втомились від звичних методик, які часто не тільки не мотивують їх до навчання, але й не дають їм змоги у повній мірі проявити себе. Проектна діяльність є відносно новим, дієвим і комплексним навчальним методом, який виступає стимулом для учнів опановувати нові знання.

Під час виконання навчального проекту, учні самостійно знаходять відповіді на проблемні питання, які напряму пов'язані з реальним життям. У такий спосіб вони вивчають англійську мову не відірвано від життя і відразу розуміють можливості використання отриманих знань на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику реалізації проектної технології в навчанні іноземних мов вивчали багато зарубіжних і вітчизняних методистів, як-от: Fried-Booth D. L., Hutchinson T., Stoller F. L., Vidal N., Арванітопуло Е. Г., Буйницька О. П., Зазуліна Л. В., Зоренко І. С., Косович О. В., Устименко О. М. та ін. Серед проаналізованих праць українських дослідників питання використання фонових знань на уроках іноземної мови окремо розкрито лише у дослідженні О. Осадчої.

Дослідженням особливостей навчання монологічного мовлення учнів старших класів на уроках англійської мови, займалися К. Костюченко, Т. Кравченко, М. Кузів, О. Павленко Т. Токарева та ін.; теоретичні засади монологічного мовлення аналізуються в працях Л. Кардаша, Л. Пікулицької, І. Стецько, О. Ничко, О. Мельник, О. Трубіциної, Т. Єременко та ін.; методиці викладання іноземних мов присвячені праці Н. Биць, О. Бігич, С. Ніколаєвої, Л. Панової, та ін. Про актуальність досліджуваної проблеми свідчать численні наукові доробки як вітчизняних (М. Крупеніна, І. Олійник, О. Пата, Є. Полат, В. Шульгін та інші), так і зарубіжних

(Ф. Бегьом (F. Begum), Дж. Д'юї (G. Dewey), У. Кілпатрік (W. Kilpatrick), Е. Коллінгс (E. Collings), Є. Паркхерст (E. Parkhurst)) науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що використання проектів у навчанні монологічного мовлення відповідно підвищує мотивацію учнів до навчання, стимулює їхню активну участь та зацікавленість у процесі, і, як наслідок, сприяє розвитку комунікативних умінь та ключових навичок учнів, необхідних для успіху в сучасному світі. При цьому застосування проектів для удосконалення монологічних навичок учнів недостатньо досліджено вітчизняними методистами.

Мета статті – визначення практичних шляхів формування навичок монологічного мовлення учнів основної школи на основі проектів з навчання англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Навчання іноземної мови у середніх загальноосвітніх закладах регулюється низкою нормативних документів, до яких належать: Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [10], Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов [25, 30] та Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [1]. Згідно з вимогами Державного стандарту вивчення англійської мови входить до освітньої галузі «Мови і літератури». Її метою є всебічний розвиток особистості учня, формування його мовленнєвої культури, комунікативної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, активної громадянської позиції, моралі, естетичних смаків та системи цінностей. Документом також передбачено розвиток в учнів мотивації до вивчення історії та культури народу, мова якого вивчається, а також формування національних і загальнолюдських цінностей [10, с.34].

Стосовно навчання усного мовлення Державним стандартом передбачено розвиток відповідних комунікативних умінь, здатності учнів спілкуватися на різні теми та в різних життєвих ситуаціях, формувати та обґрунтовувати власну думку.

Згідно з навчальною програмою, в розвитку усного монологічного мовлення учнів основної школи повинні бути задіяні такі сфери спілкування як: особистісна, публічна та освітня. Кожна сфера передбачає вивчення учнями низки тем і ситуацій спілкування.

Відповідно до Державного стандарту та Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти бажаний рівень володіння іноземною мовою повинен бути: на кінець 6-го класу – A2; на кінець 9-го класу – B1.

На рівні A2 за стандартами CEFR [1] вимоги до мовлення включають: здатність розпізнавати та вживати прості вирази та фрази, щостосуються

особистого життя, родини, побуту, природи, тощо; можливість вести просту розмову на знайомі теми, використовуючи основні граматичні конструкції та словниковий запас; здатність задавати та відповідати на прості питання, пов'язані з особистим життям, побутом, хобі та іншими загальними темами; вміння описувати реальні об'єкти, людей, місця тощо, використовуючи простий мовний апарат; здатність вести прості діалоги, наприклад, замовляти їжу у кафе, запитувати про шлях, розповісти про свої захоплення тощо.

Мовлення на рівні A2 передбачає використання простих фраз і виразів, обмежений словниковий запас та основні граматичні структури.

На рівні B1 за стандартами CEFR [1] вимоги до говоріння включають: здатність вести розмову на різноманітні теми, такі як особисте життя, робота, подорожі, хобі, тощо; можливість висловлювати власну думку, пояснювати свої погляди та ідеї; здатність пояснювати важкі питання і висловлювати свої думки з достатньою чіткістю та точністю; вміння розповідати про події в минулому, майбутньому та поточному часі, використовуючи різні часові форми; здатність активно брати участь у групових обговореннях та діалогах, висловлювати свою думку та реагувати на думки інших учасників.

Мовлення на рівні B1 передбачає використання більш розвинутого мовного апарату, розширений словниковий запас, більш складні граматичні структури та здатність до висловлення власної думки з використанням аргументів і прикладів [25]. Учні 7-9 класів мають володіти уміннями в межах монологу-опису, монологу-розповіді та монологу-міркування.

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти по закінченню основної школи учні повинні: описувати предмети і вища, використовуючи прості мовні засоби, різноманітні знайомі предмети, що входять до сфери особистих інтересів; вільно продукувати прості розповіді, історії або описи у формі лінійної послідовності; детально розповідає про власний досвід, описувати почуття та реакцію; детально передавати зміст книги або фільму і повідомляє про свої ставлення та почуття до нього; описувати події (реальні чи уявні), мрії, сподівання, амбіції; висловлювати власну думку щодо питань, пов'язаних із повсякденним життям, використовуючи прості вирази; стисло аргументувати та пояснює власні думки, плани, дії; схвалювати чи не схвалювати дії іншої особи та аргументувати свою думку; робити достатньо чітку, коротку, підготовлену презентацію на знайому тему зі сфери своїх інтересів, досить чітко пояснювати основні моменти; відповідати на уточнюючі питання, але може попросити повторити, якщо темп мовлення був швидким [10].

Враховуючи освітньо-нормативні вимоги до навчання монологічного мовлення учнів основної школи, можна визначити його важливість у

процесі формування мовної компетентності. Основна мета навчання полягає в тому, щоб учні здатні були висловлювати власні думки, ідеї та переконання зрозуміло й послідовно. Дотримання цих вимог допомагає розвивати учнівську здатність до аналізу і вираження своєї точки зору, що є ключовим для їхнього академічного та соціального успіху. Важливо, щоб програми навчання монологічного мовлення були адаптовані до потреб учнів, враховували їхні індивідуальні особливості та стимулювали розвиток мовних навичок у найбільш ефективний спосіб. Розуміння та виконання цих вимог сприяє створенню оптимальних умов для успішного навчання мовленнєвих навичок учнів основної школи.

Унікальність проектно-методики полягає у можливості її використання в рамках будь-якої теми та будь-якого віку учнів. Головним завданням вчителя при цьому є допомога учням у виборі проблеми, яка мала б особистісну значущість для кожного учня.

Підтримуючи учнів, орієнтуючи їх, вчитель повинен пам'ятати, що основна його роль - це роль координатора, консультанта і помічника.

У центрі проектно-орієнтованого навчання знаходиться учень, отже, основною метою такого навчання є розвиток його активності, самостійності, креативності у межах навчання іноземної мови, сфері спілкування як з однолітками, так і з учителем; придбання ним певних знань, умінь та навичок у галузі мови, що вивчається.

Визначають *чотири етапи створення проектів*:

- обґрунтування проекту (формулювання мети та завдання проекту, визначення його теми, розподіл завдань між учасниками);
- пошуковий (дослідження проблеми та збір інформації; розробка плану роботи над проектним завданням, підбір матеріалів та інструментів);
- технологічний (виконання завдань кожним учасником проекту згідно з планом роботи, власне реалізація проекту, підготовка презентації результатів);
- заключний (проведення презентації (захист проекту), оцінювання результатів виконання проекту, досягнень учасників проекту) [35].

Найбільш ґрунтовну класифікацію проектів у педагогіці, яку можна застосовувати при викладанні в школі будь-якого навчального предмета, зокрема англійської мови, запропонувала одна з найвідоміших дослідниць навчальних проектів Є.С. Полат. Згідно цієї класифікації проекти поділяють за наступними типологічними ознаками: метод або вид діяльності, який домінує у проекті (дослідницькі, творчі, рольово-ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані проекти); характер координації проекту (з відкритою та прихованою координацією); характер контактів (внутрішні і міжнародні); кількість учасників проекту; тривалість проекту [28].

Дослідницькі проекти. Такі проекти вимагають добре продуманої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження, соціальної значимості, продуманих методів, зокрема експериментальних. Ці проекти повинні повністю підпорядковуватися логіці дослідження та мати структуру, наближену або повністю ідентичну зі справжнім науковим дослідженням.

Творчі проекти. Ці проекти, як правило, не мають детальної структури для спільної діяльності учасників, структура визначається відповідно до необхідного кінцевого результату, враховуючи характер і методи взаємодії учнів та інтереси учасників проекту. І в даному випадку потрібно домовлятися про заплановані результати та форму їх подання (твір, відеофільм, концерт, спортивна гра, стінгазета, тощо). Проте оформлення результатів проекту вимагає чітко продуманої структури у вигляді плану твору, дизайну стінгазети, програм концерту, сценарію фільму та інше.

Рольово-ігрові проекти. У цих проектах структура теж не є чіткою і залишається відкритою до закінчення проекту. Відповідно до змісту і характеру проекту учасники отримують певні ролі, це можуть реальні персонажі в певних реальних ситуаціях, літературні герої, персонажі з ігор та ін. Результати таких

проектів можна обговорити на початку проекту, або визначити тільки наприкінці. Ступінь творчості тут досить висока, але домінуючим видом діяльності все ж є рольово-ігрова, пригодницька.

Інформаційні проекти. Цей тип проектів в перше чергу спрямований на збір інформації про якийсь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз та узагальнення фактів, призначених для широкої аудиторії. Таким проектам необхідно мати добре продуману структуру, можливості систематичної корекції в процесі роботи над проектом. Структура такого проекту може мати наступний вигляд: мета проекту, його актуальність, методи отримання інформації (інтерв'ю, літературні джерела, ЗМІ, бази даних, анкетування) та її обробки (аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки), результат (доповідь, реферат, відеоролик), презентація.

Практико-орієнтовані проекти відрізняються чітко визначеним із самого початку результатом діяльності і цей результат має ґрунтуватися на соціальні інтереси самих учнів (рекомендації по вирішенню соціальних проблем, словникозапозичених слів та ін.)

Такий вид проектів потребує чітко продуманої структури, або ж сценарію всієї діяльності учасників із визначеними функціями. В ньому особливо важливою є гарна поетапна організація роботи та контроль виконання.

Метод проектів - один із основних методів, який дозволяє навчати зв'язного монологічного мовлення. Під час участі в навчальному проекті дитина займається значущою для себе діяльністю, що допомагає уникнути мотиваційних проблем. Крім того, під час роботи над проектом задіяні всі аналітичні здібності учнів, що робить навчання ефективнішим. А також усвідомленість дій учнів при активній участі сприяє розвитку самостійності та кращому засвоєнню матеріалу.

Наведемо приклади різних видів вправ монологу-опису згідно програми, зважаючи на вміння, якими мають володіти учні 5-6 класів. Цей вид монологу допомагає розвивати різні мовленнєві навички, сприяє збагаченню словникового запасу та вдосконаленню граматики, а також готує учнів до використання англійської мови у різних життєвих ситуаціях. Навчання відбувається поступово, починаючи з простих завдань і переходячи до більш складних, що дозволяє учням розвивати свої мовні здібності у комфортному темпі.

Система вправ для формування вмінь продукувати монолог-опис.

Пошуково-ознайомлювальний етап.

➤ Завдання спрямоване на розвиток вмінь знаходити необхідну інформацію по обраній темі.

Task. Find the flags of Ukraine, Great Britain and Italy. Describe their colors.

Task. Using the Internet, find what the weather is like in London now. Choose a picture that matches the weather as much as possible and describe it. Use words from the box.

Cold, warm, sunny, rainy, foggy, temperature, hot, windy

➤ Завдання на формування вмінь відзнаходити, розпізнавати та співставляти лексичні одиниці в єдине висловлювання.

Task. Look at the contents of the grocery basket and find the food words in the puzzle.

B	A	C	O	M	T	O	M	A	T	O	L
L	A	B	S	I	T	A	S	A	L	A	T
B	R	E	A	D	F	I	N	I	P	K	A
E	D	I	R	I	P	D	B	V	E	L	T
G	S	J	A	N	I	U	A	O	P	U	O
G	A	B	N	U	B	G	N	V	P	S	T
P	E	O	W	E	C	O	A	T	E	I	A
L	V	I	B	F	I	B	N	K	R	B	L
A	K	L	Q	E	R	A	A	T	P	Z	T
N	O	R	O	C	U	C	U	M	B	E	R
T	V	N	A	X	B	O	I	N	C	O	R
Z	O	E	G	G	S	I	E	B	G	B	N

Task. On the slide you see different clothes. Divide it into two groups: winter and summer clothes. Describe each thing using the example "We can wear this blue dress in the summer."

Winter clothes	Summer clothes

Репродуктивно-практичний етап.

➤ Завдання на розвиток вмінь створення власних монологічних висловлювань за допомогою опор.

Task. Look at your school bag, describe what is in there today.

Complete the sentences:

My school bag is

There are ... in my school bag. There is ... in my school bag. There is no ... in my school bag.

I have ... in my school bag every day

Task. Watch a short cartoon and describe the puppy's character Using adjectives from the list

Mean, greedy, honest, lazy, just, gentle, fair, impudent, irritable, noble, tactful, silly, polite, shy, cruel, good-tempered, bold, greedy.

Самостійно-презентаційний етап.

➤ Завдання на створення монологічного виступу перед класом.

Task. Create a family tree with photos and brief descriptions of family members.

Task. Draw a plan of your dream house or create a model of it, sign every room and piece of furniture in English. After that, you need to tell the class about your dreamhouse.

Task. Make a video of cooking your favorite dish (without sound). Prepare to verbally describe the actions from the video in class.

Комунікативно-оцінювальний етап.

➤ Завдання на формування умінь усного аналізу та аргументації.

Task. After listening to the reports of classmates about the traditions of their families, answer the following questions:

- *do you have such a tradition in your family?*
- *would you like to have such a tradition in your family?*
- *which tradition did you like the most?*
- *why do you think it is important to preserve traditions?*

Висновки. Враховуючи вищевикладене, можливо підсумувати, що використання проектної методики навчання може бути вкрай корисним під час вивчення англійської мови у школі. Використання методу проектів дозволяє створити стимулююче навчальне середовище, де учні можуть самостійно вирішувати завдання, розвивати креативність та вміння працювати в команді. Крім того, спільна робота над проектами сприяє комунікативному навчанню та розвитку мовленнєвих вмінь. Виконання великих проектів надає учням можливості відчувати себе активними учасниками навчального процесу та долучитися до створення чогось значущого та глобального.

Література:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Language Policy Unit, Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4> (01.12.2025).

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

3. Модельна навчальна програма «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inoz.mov.5-9-kl.Redko.ta.in.14.07.pdf>

4. Полонська Т. К. Теоретичні основи проектної методики навчання іноземної мови учнів профільної школи. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка; [редкол.: Л. Д. Березівська та ін.]. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. Вип. 9.

5. Програма Міністерства освіти і науки України з англійської мови URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf> (дата звернення 01.12.2025).

6. Теорія і практика проектного навчання у професійно-технічних навчальних закладах. Монографія. В. М. Аніщенко та ін.; за заг. ред. Н.В. Кулалаєвої. Житомир: «Полісся», 2019. 208 с.

References:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. (n.d.). Language Policy Unit, Strasbourg. Retrieved December 1, 2025, from <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>

2. State Standard of Basic and Complete General Secondary Education. (n.d.). Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

3. Model Curriculum “Foreign Language for Grades 5–9” for General Secondary Education Institutions. (2021). Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inoz.mov.5-9-kl.Redko.ta.in.14.07.pdf>

4. Polonska, T. K. (2011). *Theoretical Foundations of the Project Method in Teaching Foreign Languages to High School Students*. In Pedagogical Education: Theory and Practice, Issue 9. Kamianets-Podilskyi: Zvoleiko D. H.

5. English Language Curriculum of the Ministry of Education and Science of Ukraine. (n.d.). Retrieved December 1, 2025, from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>

6. Anishchenko, V. M., et al. (2019). *Theory and Practice of Project-Based Learning in Vocational Education Institutions* (N. V. Kulalaieva, Ed.). Zhytomyr: Polissia.